

Digitale prentenboeken helpen peuters op weg

Lang leve het digitale prentenboek. Het biedt meer mogelijkheden dan je denkt. 'Kleuterleerkrachten zouden veel meer gebruik moeten maken van digitale prentenboeken', zo stelt Adriana Bus van de Vrije Universiteit Amsterdam. Digitale prentenboeken hebben mogelijkheden die in papieren boeken ontbreken. Door [Malini Witlox](#)

"Op een dag kroop Kleine Muis uit haar holletje en zag een grote appel liggen.

Mmm, wat lekker zei Kleine Muis. Die appel neem ik mee naar mijn holletje. Ze trok en trok, maar het lukte niet. De appel ging niet door het gaatje. Mijn huisje is te klein, zegt Kleine Muis.

Ik moet op zoek naar een groter huis. En zo ging ze op weg."

Bovenstaand komt uit het boek *Kleine Muis zoekt een Huis*. De illustratie in het gedrukte prentenboek laat een muis zien die aan een touw trekt, dat is vastgemaakt aan het steeltje van de appel. Aan de digitale versie is beweging toegevoegd. Bij de tekst '...ze trok en trok..' maakt

Kleine Muis trekbewegingen. Ze hangt aan het touw en veert op en neer. Soms zijn er camerabewegingen ingebouwd die de aandacht van het kind op belangrijke details in de illustratie richten op het moment dat die in het verhaal voorkomen. Als de tekst vertelt dat het niet lukt om

de appel naar binnen te trekken, zoomt de camera in op de appel, die een beetje beweegt maar duidelijk niet door het gat kan. Je moet beweging aan de illustratie toevoegen en inzoomen op details, maar wel exact op het juiste moment, zodat het beeld datgene dat wordt verteld, ondersteunt. 'Iets te vroeg of iets te laat en het werkt niet goed meer', aldus de hoogleraar. 'Met deze digitale verteltechnieken wordt de verhalende tekst concreet gemaakt, wat helpt bij het begrijpen ervan. Woorden met bewegende plaatjes leren, gaat beter dan woorden met statische plaatjes of woorden alleen.'

EFFECTIEVE DIGITALE VERTELTECHNIEK

Het versterken van de samenhang tussen tekst en beeld lijkt een effectieve digitale verteltechniek, vooral voor heel jonge kinderen. 'De taal in prentenboekverhaaltjes is vaak voor jonge kinderen tamelijk complex. In het fragment van Kleine Muis staan meerdere uitdrukkingen die veel drie- en vierjarigen niet meteen begrijpen. Neem bijvoorbeeld 'op zoek gaan' of 'op weg gaan'. Natuurlijk helpen statische plaatjes in gedrukte prentenboeken, maar beweging en de mogelijkheid tot inzoomen, versterken het effect blijkt uit experimenten met peuters en kleuters.' Uiteraard kunnen ouders en leraren hetzelfde effect bereiken. Ze kunnen wijzen naar de muis die hard trekt en uitleggen dat het gaatje veel te klein is voor de appel. Ze geven uitleg en commentaar tussen het lezen door om het verhaalbegrip te stimuleren. 'De menselijke factor is echter onzeker en daardoor vaak minder effectief dan een goed ontworpen prentenboek met ingebouwde camerabewegingen.'

OVERBODIGHEIDSPRINCIPLE

Maar lang niet alle digitale verteltechnieken zijn effectief. Veel appontwikkelaars kunnen de verleiding niet weerstaan tussen het lezen door spelletjes in te bouwen. Wellicht omdat ze ervan uitgaan dat dit de motivatie van een kind om naar een verhaal te luisteren, versterkt. 'Misschien is het belangrijkste wat we van ons onderzoek geleerd hebben wat je juist niet moet toevoegen', vertelt Bus. In commerciële apps zitten vaak speelse elementen die niets met het verhaal te maken hebben. Het is bijvoorbeeld verleidelijk om na de scène waarin Kleine Muis er niet in slaagt de appel in haar holletje te rollen, een spelletje te doen waarbij kinderen het gaatje moeten kiezen dat groot genoeg is voor de appel. Dat soort spelletjes zorgt ervoor dat aandacht voor het verhaal geregeld wordt onderbroken. 'Je verdeelt je aandacht over het verhaal en spelletjes. Dat is een zware belasting voor het werkgeheugen en resulteert gemakkelijk in overbelasting. Het is daarom belangrijk om prentenboekapps te maken die vasthouden aan het overbodigheidsprincipe: geen vreemd materiaal. Dus geen spelletjes of aanklikmogelijkheden zonder functie.'

'Houd wel vast aan het overbodigheidsprincipe, dus geen vreemd materiaal'

VERSCHILLEN IN TEMPO

Voor haar onderzoek onderzocht Bus samen met haar studenten honderden kinderen tussen de vier en vijf jaar. Jongens en meisjes boekten dezelfde resultaten. Hoewel goed ontworpen digitale prentenboeken volgens het onderzoek van Bus duidelijk bijdragen aan tekstbegrip en plezier, worden ze in de kleuterklas nog niet veel gebruikt. 'Er zijn platforms zoals Bereslim waar je een abonnement kunt nemen, zoals bij een bibliotheek, maar misschien vinden scholen het te duur en onderkennen ze de meerwaarde onvoldoende.' Bus onderzoekt momenteel of er effect is als de kinderen zelf het tempo van het boek kunnen bepalen. 'Als een leerkracht of de ouders voorlezen, heeft het kind geen controle over het tempo. Dat kan ertoe leiden dat kinderen afhaken. De een verwerkt informatie sneller dan de ander. Bij onze tests zie je enorme verschillen in het tempo waarmee de kleuters door de boeken gaan.'

VERDER ONDERZOEK

Prentenboekproducenten of appbouwers kunnen behalve visuele informatie ook muziek toevoegen om de betekenis te versterken. De onderzoekers kijken nu of dat verhaalbegrip ondersteunt of juist stoort. 'Mogelijk versta je de woorden minder goed. En kunnen peuters wel de juiste betekenis geven aan muziek, in de context van het verhaal? Dat kan ook weer een extra complicatie zijn.' Bus wil geen oordeel vormen tot haar onderzoek klaar is. Maar het lijkt erop dat bij kinderen die zwak zijn in taal, de muziek stoort. Er zijn meerdere verklaringen voor. 'Geluid komt via hetzelfde kanaal binnen als gesproken woorden. Dat kan elkaar dwars zitten. Je krijgt twee betekenisvolle geluiden door elkaar heen, wat zorgt voor een soort overbelasting. Maar andere verklaringen zijn ook denkbaar, we zijn er nog mee bezig.'

EMOTIONELE COMPONENT

Kan een digitaal prentenboek nu de ouder, meester of juf die voorleest vervangen? 'Ja', zegt Bus. 'Althans, als we ons uitsluitend richten op cognitieve effecten. Voorlezen wordt vaak als ideaal gezien, maar is het niet. Kinderen steken vaak meer op van een digitaal prentenboek. Anderzijds, bij het voorlezen speelt ook een emotionele component mee. Het kweekt een band, die het digitale prentenboek niet kan vervangen.'